

ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ

ΚΑΙ

ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

του Μ. ΝΙΚΗΤΑ

Αφορμή για το σημερινό άρθρο, υπήρξε η αντίρρησή μας σε ορισμένες θέσεις που διατυπώθηκαν από το σύντροφό μας Γ. Νάβη στο άρθρο του για το συνδικαλιστικό κίνημα στο «Μαρξιστικό Δελτίο» Νο 20.

Ένα πρώτο κεντρικό, κατά τη γνώμη μας, ζήτημα αφορά τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται η έννοια του κρατικού συνδικαλισμού, αλλά για μια συζήτηση αυτού του σημείου παραπέμπουμε στο παραπλεύρωσ άρθρο του Τ. Γαλανού.

Ένα δεύτερο επίσης κεντρικό ζήτημα, που θέλουμε να αναπτύξουμε εδώ, αναφέρεται στις σχέσεις ανάμεσα στα ρεφορμιστικά κόμματα (και σαν τέτοια εδώ εννοούμε τόσο το ΠΑΣΟΚ όσο και τα δύο ΚΚΕ) και στους εργαζόμενους. Κατά τη γνώμη μας, το θέμα αυτό δεν μπορεί να

αντιμετωπιστεί σωστά με τοποθετήσεις και διαπιστώσεις όπως αυτές που διατυπώνει ο σ. Νάβης στο άρθρο του. Γράφει π.χ. ο σύντροφος Νάβης ότι «η ουσιαστική διαφορά ανάμεσα στην ΕΣΑΚ και τους εργατοπατέρες της Δεξιάς και της ΠΑΣΚΕ είναι ότι οι εργατοπατέρες της ΕΣΑΚ συνυπάρχουν με τη φυσική ηγεσία της εργατικής τάξης, πατάνε πάνω της και στηρίζονται σ' αυτή», ενώ «αντίθετα, οι εργατοπατέρες της Δεξιάς και σήμερα του ΠΑΣΟΚ στηρίζονται στην κρατική κηδεμονία» («Μ. Δ.» 20, σελ. 6). Τέτοιου είδους τοποθετήσεις δείχνουν ότι ο σ. Νάβης αποκλίνει προς την ιδέα ότι το ΠΑΣΟΚ αναπτύσσει με τους εργαζόμενους, σε συνδικαλιστικό επίπεδο, σχέσεις χειραγώγησης του ίδιου τύπου με εκείνες που ανέκα-

θεν προωθούσε και επέβαλλε η Δεξιά. Αν αυτή η ιδέα είναι σωστή – και κατά τη γνώμη μας δεν είναι σωστή, όπως θα προσπαθήσουμε να δείξουμε στη συνέχεια –, αυτό σημαίνει τότε ότι η εργατική τάξη και οι εργαζόμενοι γενικότερα έχουν να αντιμετωπίσουν σήμερα τα ίδια προβλήματα που αντιμετώπιζαν και παλιότερα και με τον ίδιο τρόπο.

Θα πρέπει καταρχήν να ξεκαθαρίσουμε το επίπεδο στο οποίο κάνουμε τις διάφορες αναλυτικές διακρίσεις και διαφοροποιήσεις. Ασφαλώς, στο μέτρο και στο βαθμό που ο καπιταλιστικός τρόπος παραγωγής δεν αμφισβητείται ή αμφισβητείται μόνο στα λόγια από τα διάφορα κόμματα που εναλλάσσονται στην εξουσία, που βρίσκονται στις παρυφές της ή και που την «αντιπολιτεύονται», στο μέτρο και στο βαθμό ακόμα που οι βασικοί μηχανισμοί της αγοράς μένουν άθικτοι και δεν αμφισβητούνται, στο μέτρο αυτό οποιαδήποτε οικονομική πολιτική (καπιταλιστικής) ανάκαμψης και ανάπτυξης που προτείνουν ή που αναλαμβάνουν να προωθήσουν αυτά τα κόμματα δεν μπορεί παρά να περάσει μέσα από μία αναδιάρθρωση

της παραγωγικής μηχανής με στόχο την αύξηση του ποσοστού του κέρδους, πράγμα που μεταφράζεται για τους εργαζόμενους σε αύξηση της ανεργίας και σε πτώση του βιοτικού τους επιπέδου. Επομένως, σε κάθε περίπτωση, οι εργαζόμενοι θα έχουν να κάνουν με μια πολιτική που θα αντιστρατεύεται ακόμα και τα άμεσα συμφέροντά τους. Ωστόσο, όσο και αν αυτά τα κόμματα έχουν κοινό στρατηγικό στόχο τη διατήρηση του καπιταλισμού, το καθένα από αυτά έχει να προτείνει τη δική του ταχτική, τη δική του εναλλαχτική οικονομική πολιτική λύση, που κατά τη γνώμη του θα παρακάμπτει με τον καλύτερο και πιο ανώδυνο τρόπο τη φυσική αντίσταση και αντίδραση των εργαζομένων. Οι εναλλαχτικές οικονομικές πολιτικές λύσεις αποτελούν ένα ευρύτατο φάσμα τακτικών αντιμετώπισης των εργαζομένων, που μπορεί να ξεκινάει από την πολιτική απειλής των εργαζομένων με φυσική εξόντωση (πολιτική που επιλέγουν π.χ. τα διχτατορικά καθεστώτα) και να καταλήγει σε μια πολιτική ενσωμάτωσης των εργαζομένων στα γκράντζια της αστικής κοινωνίας και

του κράτους της μισα από τους μηχανισμούς των ρεφορμιστικών κομμάτων. Φυσικά, για την αστική τάξη και τα συμφέροντά της, κάθε μία από αυτές τις λύσεις έχει τα υπέρ και τα κατά της, στα οποία συμπεριλαμβάνονται και η ρεαλιστικότητα της κάθε μίας, η δυνατότητά της να επιβληθεί, πράγμα όμως που καθορίζεται και από το εργατικό κίνημα. Αυτό κάνει αναγκαίο για τους εργαζόμενους να πάρουν σοβαρά υπόψη τους τις διαφοροποιήσεις αυτές και να προσαρμόσουν ανάλογα τη δική τους στρατηγική και τακτική, ούτως ώστε να εκμεταλλευτούν την κατάσταση με τον καλύτερο τρόπο προς όφελός τους.

Ταξική συνείδηση, ρεφορμισμός και εργατική αριστοκρατία

Πριν όμως ασχοληθούμε με τις σχέσεις του ΠΑΣΟΚ με το εργατικό κίνημα και τα συνδικάτα, θα θέλαμε να αναφερθούμε γενικότερα σε ορισμένα σημεία γύρω από τη διαμόρφωση της ταξικής συνείδησης σε σχέση ιδιαίτερα με τις διαδικασίες οργάνωσής της και σε σχέση με την ανάδυση μιας εργατικής αριστοκρατίας και με το ρεφορμισμό.

Η ταξική πάλη γενικά υπάρχει εδώ και χιλιετηρίδες χωρίς οι άνθρωποι που συμμετείχαν σε αυτήν να την έβλεπαν αναγκαστικά σαν τέτοια. Και η προλεταριακή ταξική πάλη ειδικότερα – όπως λέει και ο Μαντέλ στην προσούρα του για την οικοδόμηση του κόμματος¹⁾ διεξάγεται εδώ και χρόνια, πολύ πριν ακόμα και από την ύπαρξη του σοσιαλιστικού κινήματος. Η στοιχειώδης ταξική πάλη, οι απεργίες, οι στάσεις εργασίας για μισθολογικές διεκδικήσεις, η πάλη για τη μείωση των ωρών εργασίας ή για τη βελτίωση των συνθηκών δουλειάς, γέννησε τη **στοιχειώδη οργάνωση της τάξης**, τα συνδικάτα. Η δράση, με αφετηρία τη στοιχειώδη ταξική πάλη, είναι αυτή που οδηγεί στη στοιχειώδη οργάνωση της τάξης και στη στοιχειώδη ταξική συνείδηση. Συνεπώς, η εμπειρία αυτής της πάλης είναι κυρίως που θεμελιώνει και προωθεί τη συνείδηση. Είναι ιστορικός νόμος ότι οι πλατιές μάζες μεταβάλλουν τη συνείδησή τους κυρίως μέσα

Η αναλογική ισοπέδωση των πραχτικών (π.χ. των συνδικαλιστικών πραχτικών) των διάφορων πολιτικών δυναμικών, με την πρόφαση μιας κοινής στρατηγικής τους στάσης μη θεμελιακής αμφισβήτησης της αστικής κοινωνίας, δεν μπορεί να επιτρέψει μια σωστή αντιμετώπιση αυτών των πραχτικών και αυτών των δυναμικών. Με αυτή την εννοια πιστεύουμε ότι και διαπιστώσεις όπως ότι «**το ΠΑΣΟΚ στηρίζεται στην κρατική κηδεμονία**» δεν μπορούν από μόνες τους να μας οδηγήσουν στα αναγκαία συμπεράσματα ως προς τη συνδικαλιστική πολιτική και πραχτική που πρέπει να ακολουθήσουμε σαν μαρξιστές επαναστάτες.

απο τη δράση.

Η δράση αυτή, σα δράση ακόμα και απλά διεκδικητική, δεν είναι ούτε ομοίμορφη στο σύνολο της τάξης ούτε συνεχής ούτε γραμμικά αναπτυσσόμενη. Η μεγάλη πλειοψηφία των εργαζομένων μάλιστα, που κινητοποιείται ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του συγκεκριμένου αγώνα, έχει την τάση, όταν αυτός ο αγώνας φτάσει σε ένα τέλος, να ξαναγυρίσει στην ιδιωτική ζωή ή πάντως σε μια κατάσταση ηρεμίας. Ο χρονικά περιορισμένος χαρακτήρας των αγώνων της μάζας των εργατών εξηγείται από την ίδια την ταξική κατάσταση του προλεταριάτου. Όσον καιρό δεν κατορθώνει να ανατρέψει τον καπιταλιστικό τρόπο παραγωγής, κάθε μαζική δράση αναγκαστικά περιορίζεται χρονικά εφόσον εξαρτάται από τη δυνατότητα οικονομικής, φυσικής και πνευματικής αυτοχής των εργαζομένων (δεν είναι π.χ. απεριόριστη η ικανότητα αντίστασής τους σε εισοδηματικό επίπεδο όταν, κατά τη διάρκεια μιας απεργίας, τους κόβεται ο μισθός).

Από την άλλη μεριά, μέσα από τη μαζική πάλη ξεπετιούνται ορισμένοι εργαζόμενοι που, σε αντίθεση με τη μεγάλη πλειοψηφία, θέλουν να συνεχίσουν τον αγώνα, έστω και με άλλα μέσα, που βλέπουν την ανάγκη να κρατηθεί μια συνέχεια, να μην εγκαταλειφθεί. Αυτοί οι προχωρημένοι εργαζόμενοι αποτελούν ένα

1. Έρνεστ Μαντέλ «Εργατική τάξη πρωτοπορία, κόμμα», εκδ. Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1984.

είδος πρωτοπορίας και προσπαθούν να αποκρυσταλλώσουν και να ενισχύσουν τη στοιχειώδη ταξική συνείδηση, που γεννήθηκε μέσα από την πάλη, εκδίδοντας π.χ. μια εφημερίδα, οργανώνοντας επιμορφωτικά μαθήματα, προσπαθώντας να ισχυροποιήσουν το συνδικάτο, κτλ. Αυτοί αποτελούν άρα μια συνέχεια απέναντι στην αποσπασματική δραστηριότητα των μαζών, τη στιγμή της συνείδησης απέναντι στο μαζικό κίνημα, που από μόνο του χαρακτηρίζεται πολύ περισσότερο από αυθορμητισμό. Εκείνο που σπρώχνει τους προχωρημένους εργαζόμενους προς τη διαρκή οργάνωση και στην όλο και μεγαλύτερη ταξική συνείδηση δεν είναι τόσο η θεωρία, η επιστήμη, η συνολική κατανόηση ολόκληρης της κοινωνίας, αλλά πολύ περισσότερο η ίδια η εμπειρία που

αποχτούν μέσα από την πάλη. Ετσι π.χ. ο εργατικός τύπος εμφανίζεται, γιατί η εμπειρία δείχνει ότι η εφημερίδα που βγαίνει σε καθημερινή βάση έχει μεγαλύτερη απήχηση, περισσότερες δυνατότητες από μια απλή προκήρυξη. Η συνείδηση αυτή επομένως, που έχει τις ρίζες της μέσα στην άμεση εμπειρία της πάλης, είναι μια συνείδηση εμπειροπραχτική, που ασφαλώς μπορεί να γονιμοποιήσει τη δράση, αλλά που φυσικά δε φτάνει από μόνη της σε μια ολοκληρωμένη θεωρητική γνώση.

Σε σχέση με αυτές τις διαφοροποιήσεις στην πορεία συνειδητοποίησης (εδώ δεν ασχολούμαστε με την πολιτική πρωτοπορία, τον επαναστατικό πυρήνα) μπορούμε να αναφερθούμε και στο σχήμα που μας δίνει ο Μαντέλ⁽²⁾:

Πλατιές μάζες:

δράση→πείρα→συνείδηση

Προχωρημένοι εργάτες:

πείρα→συνείδηση→δράση

Επαναστατικός πυρήνας:

συνείδηση→δράση→πείρα

Θα πρέπει ωστόσο να διευκρινίσουμε ακόμα ότι αυτή η πορεία συνειδητοποίησης και η πραχτική των προχωρημένων εργατών δεν είναι αναγκαστικά γραμμική και μπορεί μάλιστα, σε ορισμένες περιπτώσεις να αποβεί και ανασταλτική. Υπάρχουν δύο λόγοι για αυτό. Ο πρώτος είναι ότι η ίδια η διαδικασία συνειδητοποίησης των προχωρημένων εργαζόμενων περικλείει μέσα της τα σπέρματα της συντήρησης, στο μέτρο που η ήδη αποκτηθείσα εμπειρία τους, που είναι το κίνητρο για τη δράση τους, μπορεί να τείνει να τους συγκρατήσει, αν τους δείχνει ότι η πρόσκαιρη δράση δεν αρκεί για να πετύχει κανείς το στόχο του. Ο δεύτερος είναι το γεγονός ότι μέσα στους κόλπους ακριβώς αυτής της πρωτοπορίας είναι που γεννιούνται και οι τάσεις γραφειοκρατικοποίησης και συγκρότησης μιας εργατικής αριστοκρατίας, που – όπως τονίζει και ο Λένιν – είναι αναπόφευχτες μέσα στις συν-

θήκες κυριαρχίας του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής: Ακόμα και μέσα στις οργανώσεις του κόμματος και των εργατικών σωματείων δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς υπαλήθους, αλλά «δεν μπορούμε να κάνουμε χωρίς υπαλήθους, μέσα στο κεφαλαιοκρατικό καθεστώς, στην κυριαρχία της πλουτοκρατίας. Το προλεταριάτο καταπιέζεται, οι εργαζόμενες μάζες καταντούν σε κατάσταση δουλείας κάτω από τον καπιταλισμό. Η δημοκρατία πνίγεται, συντρίβεται, διαμελίζεται, κολοβώνεται από τον καπιταλισμό, τη μισθοδουλεία, τη δυστυχία και την αθλιότητα των μαζών. Ακριβώς οι όροι της ζωής μέσα στο κεφαλαιοκρατικό καθεστώς είναι τα μόνα αίτια που οι υπάλληλοι των πολιτικών κομμάτων και των επαγγελματικών οργανώσεών μας είναι διεφθαρμένοι – ή μάλλον έχουν την τάση να διαφθαρούν, να γίνουν γραφειοκράτες, δηλαδή προνομιούχα πρόσωπα, αποχωρισμένα από τη μάζα, που στέ-

κουν πιο ψηλά από αυτήν. Αυτή είναι ακριβώς η ουσία της γραφειοκρατίας, και πριν εξαλειφθούν οι κεφαλαίουχοι και ανατραπεί η πλουτοκρατία, κανένας δεν μπορεί

να εμποδίσει ακόμα και τους υπαλλήλους των εργατών να είναι, ως ένα βαθμό, γραφειοκρατικοποιημένοι»⁽³⁾.

ΠΑΣΟΚ, ΚΚΕ και εργατικό κίνημα

Ας επανέλθουμε τώρα στα αρχικά ερωτήματα που διατυπώσαμε σχετικά με τις σχέσεις του ΠΑΣΟΚ, αλλά και του ΚΚΕ, με τους εργαζόμενους και με τη «φυσική ηγεσία της τάξης» (σύμφωνα με την έκφραση που χρησιμοποιεί ο σ. Νάβης και με την οποία υποθέτουμε ότι εννοεί αυτούς που ονομάσαμε εδώ προχωρημένους εργάτες).

Το ΠΑΣΟΚ, από τη γέννησή του σαν ΠΑΚ κατά την περίοδο της δικτατορίας, αλλά και αργότερα σαν ΠΑΣΟΚ στη μεταπολίτευση, επεδίωξε να αναπτύξει προνομιακές σχέσεις με το σύνολο των εργαζομένων αλλά και με την ίδια την εργατική τάξη. Έτσι, για πρώτη φορά στη μεταπολεμική περίοδο, αμφισβητείται μαζικά από το ΚΚΕ ότι είναι το μόνο κόμμα που υπερασπίζεται τα συμφέροντα των εργαζομένων⁽⁴⁾. Η επιδίωξη αυτών των σχέσεων με τους εργαζόμενους πέρασε μέσα από την υιοθέτηση των διεκδικησών τους, μέσα από τους καθημερινούς αγώνες τους, και οδήγησε σε ένα σταδιακό ριζώμα μέσα στις οργανώσεις τους. Αυτό σημαίνει ότι το ΠΑΣΟΚ και οι συνδικαλιστές της ΠΑΣΚΕ συνυπήρξαν και συνυπάρχουν με τη φυσική ηγεσία της τάξης, πάτησαν και πατάνε σε ένα ορισμένο βαθμό πάνω της, στηρίχτηκαν και στηρίζονται ακόμα σε αυτήν. Ασφαλώς είναι πολύ πιθανό το ΠΑΣΟΚ και το ΚΚΕ να εκφράζουν το καθένα διαφορετικά εργατικά στρώματα, στο μέτρο που υπάρχουν και διαμορφώνονται διαφοροποιήσεις (οικονομικές, πολιτικές, ιδεολογικές) στο εσωτερικό της εργατικής τάξης και των εργαζομένων. Αλλά σε αυτό που πρέπει να είμαστε κατηγορηματικοί είναι ότι οι δεσμοί που αποχτά το ΠΑΣΟΚ με τους εργαζόμενους είναι ριζικά διάφοροι από εκείνους που είχε κατά καιρούς πετύχει η δεξιά μέσω της τρομοκρατίας, του χαφιεδισμού, των φακέλων, των εγκάθετων και των σωμα-

τείων-σφραγίδες.

Βέβαια, η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στη διακυβέρνηση της χώρας περιπλέκει την κατάσταση. Το κόμμα αυτό, που στηρίχτηκε και στους εργαζόμενους για να ανέβει στην εξουσία, ίσχυται τώρα να εφαρμόσει μια πολιτική διαχείρισης της αστικής κοινωνίας και του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, μια πολιτική που στρατηγικά κινείται ενάντια στα συμφέροντα των εργαζομένων. Όμως η ταξική συνείδηση δεν κινείται ούτε αυτόματα ούτε ευθύγραμμα. Οι πλατιές μάζες – όπως είδαμε – μόνο μέσα από τη δράση μπορούν να αποδεσμευθούν από το κυβερνητικό κόμμα. Επιπλέον, οι εμπειρίες της πρωτοπορίας των τελευταίων 40 χρόνων την κάνουν ιδιαίτερα επιφυλαχτική απέναντι σε μια όξυνση της ταξικής πάλης. Δεν την τρομάζει μόνο μια ενδεχόμενη επιβολή μιας νέας δικτατορίας, αλλά ακόμα και η ίδια η επιστροφή της δεξιάς. Για τους εργαζόμενους, μια κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ δεν είναι ακόμα το ίδιο με μια κυβέρνηση της δεξιάς, ακόμα και αν η πολιτική της είναι μια απλή και χωρίς αμφισβήτηση διαχείριση της αστικής κοινωνίας.

Αυτό εκφράζεται και στην ταχτική της κυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ που δεν περνάει κατευθείαν σε μια ολομέτωπη επίθεση ενάντια στους εργαζόμενους. Ασφαλώς, στο μέτρο που το ΠΑΣΟΚ δεν αμφισβητεί την αστική κοινωνία, στο μέτρο που έχει επιλέξει να τη διαχειριστεί και να δώσει διέξοδο στην κρίση της, στο μέτρο αυτό η κυβέρνησή του είναι αναγκασμένη (που δεν πτάει να πει άμοιρη ευθυνών) να προσπαθήσει να επιβάλλει τα μόνα γιατρικά που γνωρίζει αυτή η κοινωνία του κέρδους: Αύξηση του ποσοστού εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης, εντατικοποίηση της εργασίας και πειθαρχία της, με λίγα λόγια λιτότητα. Ωστόσο, ο τρόπος με

3. Ν. Λένιν «Κράτος και επανάσταση», εκδ. Νέοι Στόχοι, Αθήνα 1971, σελ. 113-114.

4. Βλ. άρθρ. Μ. Νικητά «Εργατικοί αγώνες και ΠΑΣΟΚ», «Μαρξιστικό Δελτίο» Νο 15.

τον οποίο προσπαθεί να το πετύχει περνάει από μια προσπάθεια να πείσει τους εργαζόμενους ότι ακολουθεί φιλεργατική πολιτική ικανοποίησης των βασικών τους αιτημάτων. Πράγμα που συνεπάγεται επίσης, και ως ένα βαθμό εξηγεί, και ορισμένα αρχικά μέτρα που αντιμετωπίστηκαν θετικά από τους εργαζόμενους. Η προσπάθεια αυτή αποφυγής των βίαιων αντιδράσεων που θα προκαλούσε μια πολιτική που από την αρχή θα επέβαλε μια ξεκάθαρη πολιτική λιτότητας δεν έχει αναγκαστικά εξασφαλισμένη επιτυχία, αλλά και δεν είναι σίγουρα χωρίς συνέπειες για το επίπεδο της συνείδησης. Για παράδειγμα, το ΠΑΣΟΚ θεσμοθέτησε αρχικά ένα είδος αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής, για να το ετεροχρονίσει ένα χρόνο αργότερα. Το ίδιο το σύστημα της αυτόματης τιμαριθμικής αναπροσαρμογής και ο ετεροχρονισμός της αργότερα περιέπλεξαν τα πράγματα σε τέτοιο βαθμό που οι εργαζόμενοι άργησαν να αντιληφθούν ποιές θα ήταν οι επιπτώσεις όλων αυτών των αλλαγών πάνω στο βιοτικό τους επίπεδο. Έτσι το ΠΑΣΟΚ κέρδισε σε μια πρώτη φάση μια μάχη ενάντια στους μισθούς και στην αγοραστική τους δύναμη. Βέβαια, απέναντι σε τέτοιες μάχες, σε σχέση με το επίπεδο της συνείδησης το πρόβλημα δεν μπορεί να αναχθεί απλώς στο να υπάρχει μια πρωτοπορία που να αντιλαμβάνεται και να καταγγέλλει την απάτη, αλλά κυρίως πως μπορούν να κινηθούν πραχτικά, σε δράση, οι εργαζόμενες μάζες.

Τέλος, θα θέλαμε να τονίσουμε και ορισμένα πράγματα σε σχέση με τη στάση του ΚΚΕ απέναντι στο ΠΑΣΟΚ. Καταρχήν, στο μέτρο που ούτε το ΚΚΕ αμφισβητεί την αστική κοινωνία (και πάντως δεν την αμφισβητεί περισσότερο απ' ό,τι το ΠΑΣΟΚ, δηλαδή κυρίως πανηγυρικά), στο μέτρο αυτό η πολιτική που θα είχε από στρατηγική άποψη αν ποτέ έφτανε στη διακυβέρνηση της χώρας θα ήταν ίδια με την πολιτική του ΠΑΣΟΚ, έστω και αν υπήρχε διαφοροποίηση από ταχτική άποψη. Και σε αυτή την περίπτωση θα είχαμε να κάνουμε με διαχείριση της αστικής κοινωνίας και αυτό είναι το ουσιαστικό, το καθοριστικό (και η περίπτωση της Γαλλίας ίσως να είναι διαφωτιστική).

Όμως σήμερα που βρίσκεται στην αντιπολίτευση αντιμετωπίζει στο εσωτερικό του μια αντίφαση που του δημιουργεί μια σειρά από προβλήματα. Από τη μια μεριά, σαν εκφραστής των συμφερόντων της εργατικής τάξης, πρέπει να υιοθετεί τις βασικές της διεκδικήσεις, γιατί αλλιώς κινδυνεύει να ξεκοπεί από το εργατικό κίνημα. Από την άλλη μεριά, σα γνήσιο ρεφορμιστικό κόμμα, προσπαθεί να διατηρήσει άθικτη την οργανωτική του δομή και τις προσβάσεις που αποκτάει σταδιακά, ιδιαίτερα σήμερα, στα κέντρα εξουσίας. Επομένως κάθε πολιτική όξυνση πρέπει να παραμένει πάντα στα πλαίσια εκείνα που δεν θέτουν σε κίνδυνο την οργανωτική του ανάπτυξη και την πρόσβασή του στην εξουσία.

Αυτή την πολιτική στάση είχε και αμέσως μετά τη μεταπολίτευση απέναντι στην κυβέρνηση Καραμανλή, όταν επιτέλους μετά από τόσα χρόνια νομιμοποιήθηκε σαν κόμμα. Τότε η πάλη έπρεπε να μείνει σε τέτοια πλαίσια που να μη θέσει σε κίνδυνο

τη νομιμοποίηση αυτή. Σήμερα, αντίστοιχα, δεν πρέπει με κανένα τρόπο να τεθούν σε κίνδυνο οι οργανωτικοί δεσμοί με την τάξη και οι προσβάσεις, έστω και μικρές, στα κέντρα εξουσίας. Ο απώτερος σκοπός, βέβαια, είναι να δείξει πως είναι «σοβαρό» κόμμα και ότι δεν πρέπει να αποκλειστεί από μια μελλοντική συνεργασία σε μια κυβέρνηση συνασπισμού.

Συνεπώς, η πολιτική του στο συνδικαλιστικό κίνημα θα οριοθετείται από αυτές τις αντιφάσεις και θα έχει σαν αποτέλεσμα να εμφανίζεται σαν ανακόλουθο, που τη μια στιγμή θα χτυπάει την κυβέρνηση και την εισοδηματική της πολιτική, ενώ την άλλη θα υπαναχωρεί μέχρι το σημείο

στοιχειώδη εργατική οργάνωση που είναι το συνδικάτο.

Η αντιπαράθεση που παρουσιάζεται καμιά φορά ανάμεσα στις δομές αυτοοργάνωσης και στα συνδικάτα δεν είναι ούτε τυπικό, ούτε οργανωτικό, ούτε τεχνικό πρόβλημα, αλλά πηγάζει από το γεγονός της ύπαρξης και της επιβολής συνδικαλιστικών ρεφορμιστικών ηγεσιών που κάνουν το παν για να αναπαραχθούν σαν εργατικές γραφειοκρατίες. Στο μέτρο όμως που αυτές οι ηγεσίες επηρεάζουν πραγματικά στρώματα εργαζομένων, μεταθέτουν και στο ίδιο το εσωτερικό του συνδικαλιστικού κινήματος το πρόβλημα της ανομοιογένειας και της διαφοροποίησης των εργαζομένων. Και δεν αναφερόμαστε μόνο σε μια «φυσική» ανομοιογένεια, αλλά και στην ύπαρξη και αντιπαράθεση συνολικότερων αντιλήψεων για την κοινωνία και για την εργατική πάλη, αντιπαράθεσεις που παίρνουν τη μορφή στρατηγικών συζητήσεων και πάνω-κάτω εκφράζουν τις πολιτικές διαιρέσεις που διαπερνούν την εργατική τάξη και που αντικατοπτρίζουν σε τελική ανάλυση άνισρα επίπεδα πολιτικής συνειδητοποίησης των εργαζομένων. Από τη στιγμή που και η ίδια η οικονομική πάλη έχει την τάση να οδηγηθεί σε σύγκρουση με το κράτος είναι φυσικό ότι η συζήτηση για τη στρατηγική του κινήματος θα αναπτυχθεί και μέσα στο συνδικάτο και ότι συνεπώς θα συναντήσουμε και τις διαμάχες ανάμεσα στα κόμματα της εργατικής τάξης με μια ορισμένη μορφή και

μέσα στο ίδιο το συνδικάτο. Ακόμα είναι φυσικό να διαμορφώνεται μέσα στο συνδικάτο μια πλειοψηφία που να υιοθετεί μια στρατηγική που να πλησιάζει λίγο ως πολύ εκείνη του ενός ή του άλλου κόμματος. Όμως αυτή η συζήτηση γύρω από τη στρατηγική και η υιοθέτησή της από την πλειοψηφία δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να βάλει σε κίνδυνο το μαζικό και ενωτικό χαρακτήρα του συνδικάτου.

—Αυτό σημαίνει ότι το συνδικάτο πρέπει να κάνει προσπάθεια για την πολιτική κριτική εκπαίδευση των μελών του. Δηλαδή μια εκπαίδευση που να είναι συγχρόνως ευκαιρία για συζήτηση ανάμεσα στα διάφορα ρεύματα που είναι παρόντα μέσα στο συνδικάτο και όχι ευκαιρία για επιβολή της άποψης της πλειοψηφίας.

—Αυτό σημαίνει πραχτικά συζητήσεις πολιτικές που ακολουθούν τον τρόπο που αποκτιέται η συνείδηση της πλειοψηφίας των μελών, δηλαδή συζητήσεις που ξεκινούν από την καθημερινή εμπειρία και όχι ακαδημαϊκές συζητήσεις ξεκομμένες από την πρακτική.

—Αυτό συνεπάγεται κυρίως το σεβασμό της συνδικαλιστικής δημοκρατίας που πρέπει να επιτρέπει την εσωτερική αλλά και εξωτερική έκφραση των διαφόρων αντιπροσωπευτικών ρευμάτων που υπάρχουν μέσα στο συνδικάτο.

Συνεπώς το κόμμα πρέπει να επεμβαίνει μέσα στο συνδικάτο χωρίς όμως να θέσει σε κίνδυνο την αυτονομία του.

M. ΝΙΚΗΤΑΣ

